

зіма, канечне.) / (Zima ёсць снег і лёд.)» – «Ein neues Land ist Winter natürlich, / sondern: Winter ist ein neues Land. / (Schnee und Eis – das ist Winter natürlich.) / (Winter ist Schnee und Eis.)». Пры чытанні першага і трэцяга радкоў верша «Пра зіму» ў нашым уяўленні паўстае звычайны зімовы дзень. Замена месцамі дзейніка і выказніка дазваляе і паэтцы, і перакладчыцы перадаць разгубленасць, няўтульнасць душы лірычнай гераіні, што хаваецца за абалонкай змяняга краявіду: «Зіма гэта якісьці новы краявід у краявідзе. / Дзе нічога невядома больш пра папярэдні. / ... І як бы ўсё на палазы / зноўку пастаўлена. Усё паўсюль. Дзе адцяпер / такое усё, што нават летам адцяпер... / яшчэ малютае яно, ды ўжо... / так побач, неахопна незнаёмае, сядзіць... (быццам сядзела), / стуліўшыся, пад палазамі...» – «Winter ist ein neues Land auf dem Land. / Wo man nichts mehr kennt von dem Vorigen. / ..., – und wie auf Schienen gesetzt / jetzt neu. Von nah und fern. Wo es so ist, / nunmehr, daß Auch im Sommer nunmehr... / es ein Kleines nur noch, und schon... / gleich daneben, grenzenlos unbekannt, sitzt... (wie es saß) / unter die Schiene gekauert...» – зіма – новая страна ў свеце. / Дзе болей нічога не ведаюць аб мінулым. / і як пасаджаюць на рэйкі зараз абноўлены / Зблізу і здалёк. / Дзе гэта такое ёсць, цяпер, што нават летам, цяпер... / яно яшчэ маленькае, Але ўжо... / зусім побач, бязмежна незнаёмае, сядзіць... (як сядзела) / скручыўшыся пад рэйкамі...

Спадзяёмся, што пройдзе зіма і душа гераіні акрыяе. Гэтую веру ўсяляе белы колер – колер свету, чысціні, з якім асацыіруецца вобраз зімы. Праз гэты вобраз паэтка звязвае нас не толькі з зямным светам з яго турботамі, але і з усімі непазнанымі намі таямніцамі быцця – небыцця, вечнага – імгненнага...

Неабходна адзначыць, што творы Э. Эрб, Х. Лавант, Р. Бальцара, перанесеныя на беларускую глебу, сталі сапраўдным набывкам нацыянальнай літаратуры, узбагацілі яе культуру («Рунічныя пісьмы» Р. Бальцара, «Ружы ў лістападзе»), мову наватворами («патрафляць» – верш Р. Бальцара «Слова», «пышласць» – верш Э. Эрб «Пралік», «паблізня», «навослеп» – верш Х. Лавант «Узірваюся ў кола часу я», «субрат» – верш Р. Бальцара «Васілёк, спарыш, мак-самасейка»), мастацкімі сродкамі (параўнанні, анафара метафары – верш Х. Лавант «Заўтра Ты затрапечаш у невадзе сонца»; антытэзы – верш Р. Бальцара «Ружы ў лістападзе»), адметнасць перакладаў Н. Мацяш, як бачна з вышэйправедзенага аналізу,

тлумачыцца ўдумліваасцю перакладчыцы, яе здольнасцю да паглыбленага асэнсавання трагічнага і складанага ў чалавечым быцці, да пашырэння роздумных інтанацый у творчасці. Выснова, да якой набліжае чытача перакладчыца, вырастае не толькі з унутрана перажытага ёю, але і з асэнсавання агульначалавечых праблем і набліжэння іх да ўспрымання беларускім чытачом (вершы «Уночы знікла з чарачкі маёй», «Дазволь мне быць смутлівай» Х. Лавант, «Далей нічога, я іду далей», «Хвалька» Э. Эрб).

Такім чынам, дзякуючы даверліваму творчаму супрацоўніцтву такіх талентаў, як Э. Эрб, Р. Бальцар і Н. Мацяш, беларускамоўны чытач далучыўся да творчых набывкаў Нямецчыны – краіны з іншым эканамічным, культурным узроўнем, але з мноствам агульнага ў духоўна-філасофскім жыцці. Па назіраннях Э. Эрб, нават у вымаўленні слова «снег» мы, беларусы, рускія, «аднаістыя з немцамі» (верш «Снег»). Пераклады, прадстаўленыя Н. Мацяш, безумоўна, будуць спрыяць выхаванню культуры чытача, эстэтычнага пачуцця, нацыянальнай самапавагі, наладжванню творчых узаемаадносін паміж беларускімі і нямецкімі мастакамі слова. Перакладчыцкая дзейнасць дазволіла беларускай паэтэсе пазбегнуць рэгіянальнай замкнёнасці беларускай літаратуры, дала імпульс да больш поўнага раскрыцця індывідуальнага пачатку ў творчасці, спрыяла паглыбленню філасафічнасці як агульнай формы светаўспрымання і светапазнання. Гэта вынікае з вышэйправедзенага аналізу.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Калеснік, У.А. Поле роднасці душ / У.А. Калеснік // Шымборска, В. Свет, варты вяртання / В. Шымборска. – Мінск: Маст. літ., 1991. – С. 5–12.
2. Калеснік, З.М. Літаратурны пераклад як мажлівы сродак вывучэння мастацкага кантэксту і падтэксту твора / З.М. Калеснік // Лінгвістычны аналіз тэксту: матэрыялы семінара. – Мн., 1975.
3. Золотницкий, Н. Цветы в легендах и преданиях / Н. Золотницкий. – Минск: БелЭн, 1994. – 318 с.
4. Мацяш, Н. Мая сястра Эльке Эрб / Н. Мацяш // Крыніца. – 1995. – № 7. – С. 48–53.
5. Мацяш, Н. Пераклады з нямецкага паэта Р. Бальцара / Н. Мацяш // Польшча. – 1997. – № 1. – С. 227–233.

Материал поступил в редакцию 14.09.12

BORSUK N.N. The master of artistic translation: the poetry of E. Erb, R. Baltser, K. Lavant in the interpretation of N. Matsyash

The subject of scientific consideration have become the translations of N. Matsyash from E. Erb, R. Baltser, K. Lavant, the representatives of philosophical poetic course in modern German literature. The deep concerned learning by Belarusian translator culture and literature of Germany contributed to more vivid and full reveal of the individual beginning in creative work, intensification of philosophical ideas as the from of light-perception and light-cognition, enrichment of language reserve. The carried out analysis testifies that thanks to skillful preservation by N. Matsyash of stylistic resources typical for creative manner of German authors, their works have received the life of full value on Belarusian language.

УДК 330.63.14:323.15(438)"653"

Бурый А.А.

ЗАБЕСПЯЧЭННЕ КУЛЬТУРНЫХ ПАТРАБАВАННЯЎ ПОЛЬСКОЙ НАЦЫЯНАЛЬнай МЕНШАСЦІ БЕЛАРУСІ ў ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ 1990-Х ГГ.

Уводзіны. Вывучэнне гісторыі і сучаснага стану польскай нацыянальнай меншасці на Беларусі пастаянна знаходзіцца пад пільнай увагай шырокага кола даследчыкаў, у тым ліку і гісторыкаў. Нягледзячы на тое, што гэтай тэматыцы прысвечаны шэраг публікацый такіх аўтараў, як Т. Гавін [1], Т. Кручкоўскі [2], Л. Новікаў [3], Н.В. Бурая [4], І. Папоў [5], А. Макрушыч [6], І. Крэнь [7], Д.А. Крывашэй [8] і інш., яна з'яўляецца актуальнай і патрабуе больш дэталёвага вывучэння.

У перыяд знаходжання Беларусі ў складзе СССР вырашэнню культурных патрэб нацыянальных меншасцяў не ўдзялялася дастаткова ўвагі. Сітуацыя каардынальна змянілася пасля абвясчэння незалежнасці Беларусі. Тады былі прыняты шэраг законаў у ад-

носінах да нацыянальных меншасцяў [9]; вызначыліся новыя напрамкі дзейнасці ўстановаў культуры. Яны скіроўваліся на аказанне дапамогі культурным таварыствам і суполкам беларусаў за мяжой, а таксама нацыянальным меншасцям на тэрыторыі краіны.

Станоўчую ролю ў наладжванні паўнаважнага прыгранічнага супрацоўніцтва паміж суседнімі краінамі былі закліканы іграць нацыянальныя меншасці, што пражывалі на памежжы: палякі ў Беларусі і беларусы ў Польшчы. Таму ў рамках простых чалавечых адносін і на палітычным узроўні дзейнічаў прынцып: калі мы паклапоцімся аб задавальненні патрэб нацыянальных меншасцяў, што

Бурый Елена Алексеевна, аспирант кафедры истории Беларуси Брестского государственного университета имени А.С. Пушкина. Беларусь, БрГУ им. А.С. Пушкина, 224016, г. Брест, бул. Космонавтов, 21.

пражываюць на нашай тэрыторыі, тады і праблемы нашых суайчыннікаў за мяжой не пакінуць без увагі. Зыходзячы з гэтага, рэгіянальныя ўлады і ўрад Беларусі імкнуліся па магчымасці спрыяць вырашэнню неабходных патрабаванняў польскай нацыянальнай меншасці. Аднак такі падыход набываў выключна прагматычны інтарэсы і часцей прымяраўся да пэўных падзей або візітаў. Так, напярэдадні візіту ў чэрвені 1992 г. Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С.С. Шушкевіча ў Польшчу міністэрства культуры Беларусі прапанавала дзеля стварэння спрыяльнага фону перамоў аказаць Саюзу палякаў Беларусі разавую фінансавую дапамогу ў памеры 500 тыс. руб., патрэбных на набыццё паперы для газеты "Голас над Нёманам". Меркавалася, што такая акцыя магла б паскорыць вырашэнне пытання аб атрыманні ад польскага ўраду 4 млрд золотых для заканчэння будаўніцтва музея беларускай культуры ў Гайнаўцы, а таксама спрыяць аказанню фінансавай дапамогі беларускім суполкам у Польшчы [10, л. 103]. Тым не менш, калі практыка фінансавання выдавецтва газеты "Голас над Нёманам" у пачатку 1990-х г. сапраўды ажыццяўлялася фрагментарна і ў невялікіх памерах, то ў 1996 г. газета ўжо на 75% фінансавалася з рэспубліканскага бюджэту.

Клопат аб стварэнні належных умоў для адраджэння і развіцця польскай культуры і самасвядомасці ў Беларусі ўзяў на сябе створаны ў 1990 г. Саюз палякаў Беларусі (СПБ), старшынёй якога на працягу дзесяцігоддзя з'яўляўся Т. Гавін. Менавіта ён згодна са сваімі абавязкамі прадстаўляў інтарэсы палякаў перад дзяржаўнымі органамі ўлады, настойваючы аб іх задавальненні.

Асноўныя патрабаванні, вылучаныя СПБ у першай палове 1990-х гг., зводзіліся да наступнага: будаўніцтва на дзяржаўныя сродкі школ з польскай мовай навучання ў мікрараёне "Вішнявец" г. Гродна на 650 месц, у г. Брэсце – на 300 месц і ў г. Навагрудку – на 200 месц; уключэнне пабудаваных "Дамой палякаў" у сетку дзяржаўных устаноў культуры з вырашэннем пытанняў фінансавання іх дзейнасці; фінансаванне выдання газеты на польскай мове «Голас над Нёманам» на ўмовах, адпаведных выданню газеты беларускай Польшчы «Ніва», і фінансаванне часопіса «Магазын польскі»; стварэнне на Гродзенскім тэлерэдыёаб'яднанні Рэспубліканскай рэдакцыі на польскай мове з выхадам яе перадач у рэспубліканскі эфір; вызваленне СПБ ад узважных пошлін і падаткаў на ахвяраванні, атрыманыя арганізацыяй на культурна-асветніцкую дзейнасць па адраджэнні польскай мовы і культуры. Палітычна завостраным аказалася патрабаванне аб наданні салдатам Арміі Краёвай статуса ветэранаў Другой сусветнай вайны.

Зразумела, што ва ўмовах цяжкага эканамічнага крызісу, выкліканага распадам СССР, вострай недастатковасці фінансавых сродкаў беларускай дзяржава не магла поўнасцю задаволіць усе патрабаванні польскай супольнасці. Гэта, у сваю чаргу, вяло да пэўных непараўменняў паміж уладамі і палякамі Беларусі, раз-пораз выліваючыся ў крыўду на кіраўніцтва краіны. Тым не менш, у першыя гады незалежнасці беларускім бокам была праведзена значная праца па стварэнні спрыяльных умоў для захавання і развіцця польскай культуры і мовы. Аб'ём фінансавых сродкаў, выдзеленых на развіццё культуры з рэспубліканскага бюджэту ў 1992 г., складаў усяго 0,8% ад яго агульнай сумы, у той час, як Законам "Аб культуры ў Рэспубліцы Беларусь" ён павінен быў складаць не менш 3%.

Асабліва набалелай для польскай супольнасці выдавалася праблема недастатковай колькасці школ з польскай мовай навучання, магчымасцей іх будаўніцтва, а таксама якасць выкладання прадметаў па-польску. З прыняццем закона "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь" у 1990 г. значна ўзрасла колькасць дзяцей, жадаючых вывучаць польскую мову. СПБ неаднаразова ставіў пытанне аб адкрыцці польскамоўных школ перад Старшынёй Савета Міністраў В.Ф. Кебічам, Міністрам адукацыі В.А. Гайсёнкам, якія прыхільна ставіліся да гэтай ідэі. Была дасягнута дамоўленнасць аб будаўніцтве адной школы ў г. Гродна і адной у г. Ваўкавыску за кошт Саюза палякаў (фінансавала будаўніцтва польская арганізацыя "Вспулнота Польска"), а таксама аб выдзяленні сродкаў з рэспубліканскага бюджэту на будаўніцтва другой школы ў занёманскай частцы Гродна. Калі першая польскамоўная школа ў Гродна на сродкі палякаў была пабудавана і пачала дзейнічаць з верасня 1996 г., то будаўніцтва другой школы ў Гродна і іншых гарадах увесь час адкладвалася. І на гэта меліся

аб'ектыўныя прычыны, пераважна – недастатковасць грашовых сродкаў у сувязі з складанай эканамічнай сітуацыяй. У 1996 г. на будаўніцтва аб'ектаў адукацыі Гродзенскім аблвыканкамам было запланавана 16,5 млрд. руб., у той час як арыентаваны кошт гарадской школы на 900 месцаў перавышаў 25,0 млрд. руб. Разам з тым, у план будаўніцтва было ўключана 13 аб'ектаў, 8 з якіх падлягалі кансервацыі, на стадыі будаўніцтва знаходзілася яшчэ 10 аб'ектаў [11, л. 32]. Улічваючы існуючы стан фінансавання, для заканчэння будаўніцтва ўжо пачатых адукацыйных устаноў патрабавалася не менш 5 гадоў. Дэфіцыт грашовых сродкаў у мясцовым бюджэце не дазволіў выканаць у поўнай меры нават умоў падпісанай 16 жніўня 1995 г. дамоўленнасці паміж Гродзенскім гарвыканкам і СПБ, згодна з якой гарвыканкам абавязваўся укамплектаваць 18 класаў польскамоўнай школы ў 1996 г. і 4 класы ў 1997 г. неабходнай вучэбнай мэбляй і абсталяваннем. Тым не менш, сродкі на дадзеныя мэты выдзяляліся з рэспубліканскага бюджэту, а з абласнога пэўная частка сродкаў накіроўвалася на забеспячэнне польскамоўнага навучання ў іншых школах. У пачатку 1996 г. на польскай мове навучаўся 421 вучань агульнаадукацыйных школ Гродзенскай вобласці, выдаткі на гэтыя мэты складалі 1,2 млрд руб. на год. У 184 школах вобласці звыш 8,7 тысяч навучэнцаў вывучалі польскую мову як прадмет на факультатывах і ў гуртках [12, л. 380].

У шэрагу раёнаў, дзе кампактна пражывалі прадстаўнікі польскай нацыянальнай меншасці, ствараліся суполкі, таварыствы, аддзяленні СПБ. Пры кожным з іх узніклі творчыя мастацкія калектывы, якія ўдзельнічалі ў шматлікіх канцэртах і фестывалях у Беларусі і за яе межамі. У 1992 г. СПБ быў арганізаваны Рэспубліканскі фестываль польскай дзіцячай песні ў г. Баранавічы і польскай песні ў г. Гродна. Найбольш плённа ў сферы наладжвання кантактаў з польскімі рэгіёнамі працавалі маладзёжны ансамбль песні і танца "Лехіці", створаны пры СПБ у 1990 г. пад кіраўніцтвам Р. Завацкай, і ансамбль польскай песні і танца "Ютшэнька", які актыўна працаваў з 1989 г. у Ваўкавыску. Ансамбль "Лехіці" прымаў удзел у творчай выстаўцы палякаў Гродна ў Беластоку ў 1991 г., у І Крэсавым фестывалі польскай песні і танца у г. Семятычы ў 1992 г., дзе здабыў вялікі поспех. Таксама ансамбль з'яўляўся дыпламантам IX Міжнароднага фестывалю фальклорных палінійных калектываў – Жэшў-93, Міжнароднага фальклорнага фестывалю маладзёжных ансамбляў – Кракаў-93, VIII Сусветнага фестывалю харавых калектываў – Кашалін-94, Фестывалю нацыянальных ансамбляў – Гродна-94 [13, л. 3]. Ансамбль "Ютшэнька" ўдзельнічаў у II Міжнародным фестывалі дзіцячых калектываў у г. Зелёна Гура, а таксама ў III Фестывалі польскай песні ў г. Семятычы ў 1994 г.

Разам з тым, польскую супольнасць не задавальнялі паўсядзёжныя ўмовы, у якіх дзейнічалі іх мастацкія калектывы. Кіраўніцтва СПБ неаднаразова накіроўвала ва ўпраўленне культуры Гродзенскага аблвыканкама, у Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусі, а пазней і да Прэзідэнта Беларусі скаргі на тое, што мясцовыя ўлады не стваралі належных умоў для развіцця польскага аматарскага руху ў дзяржаўных установах і ўвогуле абмяжоўвалі прадстаўнікам польскай нацыянальнасці доступ у іх. Асноўныя патрабаванні СПБ дзеля далейшага развіцця польскіх калектываў зводзіліся да праблем фінансавання дзейнасці «Дамой палякаў» у г. Гродна, Баранавічы, Магілёў, Ліда, Шчучын, бясплатнага прадстаўлення памяшканняў для правядзення рэпетыцый і захоўвання сцэнічных касцюмаў, недастатковасці музычных інструментаў, тэхнічных сродкаў (у першую чаргу транспарту) для арганізацыі канцэртаў і іншых мерапрыемстваў.

Аднак практыка існавання такіх калектываў у рэгіёнах кампактнага пражывання польскага насельніцтва гаварыла аб адваротным. Аб пастаяннай увазе і падтрымцы дзейнасці польскіх мастацкіх калектываў з боку мясцовых уладаў і кіраўніцтва галіноў культуры сведчыла тое, што колькасць хароў, ансамбляў, груп нацыянальнай музыкі пастаянна павялічвалася, ім прысвойваліся званні "народны" ці "ўзорны". У першай палове 1990-х гг. у клубных установах Гродзенскай вобласці былі створаны і актыўна працавалі 10 хароў і ансамбляў польскай песні, 3 з якіх мелі званне "народны" і фінансаваліся з бюджэтных сродкаў. У чэрвені 1993 г. Гродзенскі аблвыканкам выдзяліў СПБ 500 тыс руб. на ўтрыманне польскага маладзёжнага ансамбля песні і танца "Лехіці" і забяспечваў аплата 2,5 ставак кіраўнікоў ансамбля. Акрамя

гэтага, аказвалася разнабаковае садзейнічанне пашырэнню геаграфіі іх творчых паездак, гастроляў. На працягу 1994–1995 г. гродзенскімі ўладамі было выдадзена 7 млн руб. на пакрыццё транспартных выдаткаў пры паездках польскіх калектываў мастацкай самадзейнасці на фестывалі ў Польшчы [11, л. 35].

Са свайго боку мясцовыя ўлады, прадстаўляючы польскім калектывам аднолькавыя з усімі астатнімі калектывамі эканамічныя, рэпетыцыйныя ўмовы, лічылі мэтазгодным іх удзел ва ўсіх дзяржаўных аглядах, конкурсах, фестывалях мастацкай самадзейнасці, уключэнне вынікаў іх дзейнасці ў сваю справаздачную статыстыку і нясенне поўнай адказнасці за іх выкананне. Зразумела, што ў гэтым выпадку СПБ не павінен быў аб'яўляць без узгаднення з органамі культуры асобных аглядаў і не патрабаваць на іх арганізацыю грошай. Дарэчы, на працягу 1992–1994 г. Гродзенскую вобласць каля 20 разоў наведвалі прадстаўнікі дыпламатычнага корпусу Рэспублікі Польшчы, асноўнай мэтай візітаў якіх з'яўлялася вывучэнне праблем польскай нацыянальнай меншасці, разгляд пытанняў увекавечвання загінуўшых у войнах і іншае. Вастрыню гэтай сітуацыі надавала тое, што большасць з гэтых наведванняў ажыццяўлялася без узгаднення з мясцовымі органамі ўлады, і прадстаўнікі мясцовага кіраўніцтва не прымалі ўдзел у такіх сустрэчах. Безумоўна, гэта выклікала незадаволеннасць і заклапочаннасць у кіраўнікоў Гродзенскага аблвыканкама, якія ў сакавіку 1994 г. звярталіся ў Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь з просьбай выпрацаваць сумесна з кіраўніцтвам пасольства Польшчы ў Беларусі такі механізм арганізацыі наведвання яго прадстаўнікамі вобласці, гарадоў і раёнаў, які дазволіў бы ліквідаваць вышэйназваную няузгодненасць [14, л. 57]. Несумненна, аб'ектыўнасць атрыманай інфармацыі і эфектыўнасць ад такіх мерапрыемстваў была б больш змястоўнай і поўнай, калі б у іх удзельнічалі прадстаўнікі ўладаў абодвух бакоў.

З 14 па 16 сакавіка 1992 г. у Беларусі знаходзілася спецыяльная місія Савета па бяспецы і супрацоўніцтве ў Еўропе пад кіраўніцтвам шведскага дыпламата, пасла Я. Лундвінка. Адною з яе мэт з'яўлялася вывучэнне стану нацыянальных меншасцей у краіне. Члены місіі прыйшлі да высновы, што палітыка і заканадаўства рэспубліканскага ўзроўню ў гэтым накірунку праводзіліся належна. Аднак практыка ўкаранення дадзенай палітыкі на мясцовым узроўні ўбачылася ім менш эфектыўнай. Існавала недастатковая яснасць наконт заяўленых прадстаўнікамі ўлады дадзеных аб колькасці польскамоўных школ, з аднаго боку, і членамі СПБ, з другога. 15 сакавіка адбылася сустрэча членаў місіі СБСЕ з прадстаўнікамі СПБ на чале з Т. Гавіным. У часе размовы беларускія палякі звярталі ўвагу на ўзнікаючыя праблемы ў дзейнасці СПБ. Акрамя цяжкасцей у сферы адукацыі, культуры, дзейнасці касцёлаў, прадстаўнікі СПБ прад'яўлялі прэтэнзіі да ўраду Рэспублікі Беларусь наконт таго, што для рэгіянальных арганізацый ўлады не выдзяляюць памяшканняў пад офісы. З гэтай нагоды аўстрыйскі член місіі адзначыў, што ў Аўстрыі ўсе грамадскія арганізацыі самастойна адшукваюць і арэндуюць памяшканні. Таксама прадстаўнікі СПБ спадзяваліся дапамогі ад дзяржавы ў выглядзе ільгот або поўнага вызвалення ад падаткаў прадпрыемстваў і арганізацый, што дзейнічалі пры СПБ. Прычым у якасці прыкладаў прыводзіліся малыя і сумесныя прадпрыемствы, якія займаліся гандлем, турызмам, перавозкамі і г.д. На дадзеную заяву канадскі член місіі заўважыў, што ў любой дзяржаве прадпрыемствы ці арганізацыі з камерцыйнай дзейнасцю абавязкова абкладаюцца падаткамі [15, л. 235–236].

Адным з важных фактараў далучэння да нацыянальнай культуры выступала магчымасць кантактаў з гэтай культурай праз тэлебачанне. У сувязі з гэтым СПБ увесь час працягваў занепакоенасць кароткачасовай перадачай на польскай мове і невялікімі маштабамі іх трансляцыі. Саюз палякаў шматразова прапаноўваў павялічыць эфірны час праграм на польскай мове і забяспечыць трансляцыю польскага тэлебачання не толькі па заходняй частцы Гродзенскай вобласці, але і на астатняй частцы Беларусі, дзе таксама пражывалі палякі. Прапанавалася гэта зрабіць праз Смаргонскую радыётэлевізійную перадачую станцыю. У 1992 г. камітэт па тэлебачанні і радыёвяшчання пайшоў насустрач некаторым патрабаванням СПБ, і эфірны час перадач на польскай мове быў павялічаны да 45 хвілін у тыдзень, а час выхаду перадачы перанесены на суботу. Акрамя таго, усталявалася дамоўленасць з адпаведнымі органамі Рэспублікі Польшчы аб перападрых-

тоўцы гродзенскіх тэлерадыёжурналістаў на польскім радыё і тэлебачанні. На той момант ужо адзін тэлежурналіст з Гродна прайшоў перападрыхтоўку ў Варшаве.

Яшчэ адным праблемным момантам у адраджэнні культуры польскай меншасці на Беларусі і захаванні яе мовы аказалася недастатковае камлектаванне бібліятэк кнігамі на польскай мове. Гэтая праблема тычылася і бібліятэк школьных устаноў, дзе дзеці вывучалі польскую мову. Тым больш, што у пачатку 1990-х гг. Міністэрствам адукацыі была дадзена магчымасць факультатыва на вывучаць прадметы “Гісторыя Польшчы” і “Польская музычная культура”. Яшчэ ў 1988 г. у Гродна супольнасцю палякаў была адкрыта бібліятэка польскай літаратуры. З 1992 г. яна ўвайшла ў склад гарадской цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы, яе фонд дасягнуў звыш 8 тыс. кніг. Утрыманне дадзенай бібліятэкі было пераведзена на дзяржаўны кошт. У дзяржаўнай сетцы бібліятэк усёй Гродзенскай вобласці ў 1992 г. налічвалася больш 25 тыс. кніг на польскай мове. Сітуацыя набыла перакос: калі ў абласным цэнтры польскія кнігі карысталіся попытам, то ў раёнах яны амаль не чыталіся. Па меркаванні мясцовых уладаў, галоўнымі прычынамі з'явы выступалі як недасканалыя валоданне польскай мовай, так і нездавальняючы рэпертуар літаратуры. Безумоўна, у першую чаргу чытачы цікавіліся падручнікамі польскай мовы, дзіцячай літаратурай, якія на той час аказаліся ў дэфіцыце.

Зыходзячы з таго, што з 1991 г. уся замежная кніжная прадукцыя набывалася толькі за валюту, якой у час сацыяльна-эканамічных зрухаў пачатку 1990-х гг. катастрофічна не хапала нават для рэальнага сектара гаспадаркі (для набыцця неабходнай сыравіны і тэхнікі), то магчымасці бібліятэк у набыцці польскіх кніг звыліся да нуля. Трэба адзначыць, што існавала не менш вострая аналагічная праблема наўнасці беларускамоўных выданняў у Польшчы. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Польшчы ўспрымала недахоп даведачнай, навуковай, навукова-папулярнай літаратуры на беларускай мове як адну з сур'ёзных праблем супрацоўніцтва. Гэта падцягнула зварот у ліпені 1994 г. беларускага пасольства да ўраду Беларусі з просьбай арганізаваць падбор кніг апошніх гадоў выдання па пытаннях беларуска-польскіх і польска-беларускіх адносін, гісторыі, культуры, навукі, эканомікі, краязнаўства і турызму Беларусі і Польшчы, а таксама энцыклапедыі, слоўнікаў, даведачнай літаратуры для стварэння бібліятэкі Пасольства [16, л. 88].

У пачатку 1990-х гг. існавалі два шляхі набыцця польскай літаратуры – гэта бартэрны абмен і выданне яе ў Рэспубліцы Беларусь. Неабходна адзначыць, што першы шлях меў зсераг перашкод, звязаных, у першую чаргу, з адсутнасцю заключэння адпаведнага пагаднення на міждзяржаўным узроўні. Таму найбольш часта сустракаліся цяжкасці пры перавозе літаратуры праз дзяржаўную мяжу, калі здымаліся немалыя мытныя пошліны або літаратура канфіскавалася. Так, 1 лютага 1993 г. дэлегацыя Беларускага гуманітарнага адукацыйна-культурнага цэнтру, якая накіроўвалася ў Рэспубліку Польшча з мэтай перадачы кніг (падручнікаў, мастацкай літаратуры), закупленых на даручэнні Савета Міністраў для навучальных устаноў Польшчы з беларускай мовай навучання, была затрымана на польскай мяжы на ўсю ноч, нягледзячы на тое, што меліся суправаджальныя дакументы – ліст Міністэрства адукацыі, накладныя і спісы кніг, завераныя на беларускай мытні. На наступны дзень, калі на мяжу з'явіліся прадстаўнікі Беларускай ваяводскай педагагічнай бібліятэкі, беларусаў адпусцілі, але за кнігі, якія перадаваліся як дар, польскі бок узяў немалую мыту – паўміліёна злотых. У тыя ж дні на польскай мяжы абкаліся пошлінай і іншыя грузы, якія дастаўляліся беларускім арганізацыям Польшчы, напрыклад, за піяніна, якое Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь накіроўвала для навучэнцаў Гайнаўскага ліцэя [17, л. 65].

У 1992 г. у Беларусі наладзілася выданне польскай літаратуры, хоць яго памеры не задавальнялі попыту чытачоў. Калі ў 1991 г. дзяржаўнымі выдавецтвамі не было выдадзена ніводнай кнігі на польскай мове, то ў першым паўгоддзі 1992 г. надрукавалі 7 найменшаў, сярод якіх былі раманы Г. Сянкевіча “Куды ідзеш?”, 5 падручнікаў (у тым ліку, “Буквар” для 2 класа, 2 падручнікі польскай мовы для 3 і 4 класаў, “Кніга для чытання” А. Міцкевіча). У выдавецтва “Беларусь” выйшла цікавае выданне – календар на 1993 г. “Магнаты Беларусі” на рускай, беларускай і польскай мовах. У 1993 г. выдавецтва

“Народная асвета” выпускала яшчэ 4 падручнікі польскай мовы для 2, 5 і 6 класаў [10, л. 62].

Акрамя таго, што мясцовыя ўлады па меры магчымасці стваралі належныя ўмовы для правядзення мерапрыемстваў, спрыяльных развіццю польскай культуры, імі на працягу 1994–1995 г. аказвалася фінансавая дапамога Саюзу палякаў Беларусі на пагашэнне запавычанасці па аплаце камунальных паслуг у суме 8,161 млн. руб. Са жніўня 1994 г. СГБ поўнаасцю вызваліўся ад выплаты падатку на нерухомасць. Гродзенскім гарвыканкамам былі кампенсаваны расходы арганізацыі на камунальныя паслугі ў памеры 3,6 млн. руб. за 1995 г. і першае паўгоддзе 1996 г., з чэрвеня 1995 г. на 50% паніжлася аплата за адкрыццё гандлёвага пункту [11, л. 35].

Заключэнне. Такім чынам, польская нацыянальная меншасць, застаючыся неад’емнай часткай беларускага грамадства на пачатковым этапе суверэннага існавання Беларусі, пашырыла свой уклад у развіццё культуры краіны, адраджаючы нацыянальныя традыцыі і набыткі, ствараючы творчыя калектывы і ансамблі. Па яе ініцыятыве быў створаны Саюз палякаў Беларусі, разгарнулася шырокаахопная культурна-асветная дзейнасць, праводзіліся шматлікія канцэрты, фестывалі і конкурсы не толькі на тэрыторыі краіны, але і за яе межамі, дзе палякі прадстаўлялі як сваю культуру, так і беларускую дзяржаву. Асабліва плённа пашыралася культурнае супрацоўніцтва з памежнымі ваяводствамі Польшчы. Са свайго боку, беларускія ўлады ва ўмовах працяглага сацыяльна-эканамічнага спаду – па меры магчымасці, часцей даволі скупа – стваралі мінімальна належныя ўмовы і спрыяльнае асяроддзе для развіцця культуры польскай меншасці.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Gawin, T. Wzycięstwa i porażki. Odrodzenie polskości na Białorusi w latach 1987–2000 / T. Gawin. – Białystok, 2003. [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.kamunikat.org/usie_knihi.html?pubid=502. – Date of access: 20.09.2010; Gawin, T. Polskie odrodzenie na Białorusi 1988–2005 / T. Gawin. – Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. S. Staszica, 2010. – 406 s.
2. Кручковски, Т. Поляки на Беларуси на фоне истории и современности / Т. Кручковски. – Слоним: Слоним. тип., 2003. – 272 с.
3. Новікаў, Л.І. Культурна-асветніцкая дзейнасць палякаў Беларусі / Л.І. Новікаў // Веснік адукацыі. – 2005. – № 12. – С. 13–17.
4. Бурая, Н.В. Польская супольнасць у Беларусі: (90-я гг. XX ст.) / Н.В. Бурая // Айчынная і сусветная гісторыя: сучасныя погляды і метады даследавання: зборнік навуковых артыкулаў / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя М. Танка. – Мінск, 2004. – С. 266–268.
5. Попов, И. Поддержка национально-культурного развития польской общности в Гродненской области / И. Попов // Шлях да ўзаемнасці: матэрыялы Х Міжнар. навук. канф. (Гродна–Мір, 24–25 кастр. 2002 г.): у 2 ч. / Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэсп. Беларусь, Гродзенскі аблвыканкам, ГрДУ імя Я. Купалы [і інш.] / Пад рэд. С. Мусіенкі, І. Крэня. – Гродна, 2004. – Ч. 2. – С. 250–256.
6. Макрушич, Е. Государственная политика в сфере этнокультурного развития польской национальной общности в Беларуси (90-е гг. XX – начало XXI в.) / Е. Макрушич // Шлях да ўзаемнасці = Droga ku wzajemności: матэрыялы XV міжнар. навук. канф. (Гродна, 13–14 ліст. 2008 г.) / Рэдкал.: І. Крэнь, С. Мусіенка, І. Папоў, Я. Роўба (адк. рэд.) [і інш.]. – Гродна: ГрДУ, 2009. – С. 286–288.
7. Крэнь, І. Адносіны ўлады і насельніцтва да нацыянальнай супольнасці палякаў на Беларусі і беларусаў у Польшчы: гісторыя і сучаснасць / І. Крэнь // Шлях да ўзаемнасці = Droga ku wzajemności: Матэрыялы XIV Міжнар. навук. канф. (Гродна, 26–27 кастр. 2006 г.) / Пад рэд. С. Мусіенкі, І. Крэня. – Гродна: ГрДУ, 2007. – С. 8–13.
8. Крывашэй, Д.А. Культурныя стасункі з Польшчай Саюза палякаў на Беларусі / Д.А. Крывашэй // Чалавек. Этнас. Тэрыторыя. Праблемы развіцця заходняга рэгіёну Беларусі: матэрыялы Міжнар. канф. (г. Брэст, 23–24 крас. 1998 г.): у 2-х ч. – Брэст: Выдавецтва С. Лаўрова, 1998. – Ч. 1. – С. 278–281.

9. О национальных меньшинствах в Республике Беларусь: Закон Респ. Беларусь, 11 нояб. 1992 г., № 1926-XII // Эталон – Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2010; Об охране историко-культурного наследия: Закон Респ. Беларусь, 13 нояб. 1992 г., № 1941-XII // Эталон – Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2010; Об образовании в Республике Беларусь: Закон Респ. Беларусь, 29 окт. 1991 г., № 1202-XII // Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь. – 1991. – № 33. – Ст. 598; О культуре в Республике Беларусь: Закон Респ. Беларусь, 4 июня 1991 г., № 832-XII // Эталон – Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2010.
10. Документы о деятельности добровольного общества «Книга», объединения белорусов мира «Бацькаўшчына», Белорусского ПЭН-центра, Товарищества белорусского языка им. Франциска Скорины (справки, информации, переписка) // Национальный архив Республики Беларусь (далее НАРБ). – Фонд 7. – Оп. 12. – Д. 373. – Л. 62, 103.
11. Переписка с Президентом Республики Беларусь, Администрацией Президента Республики Беларусь, Советом Безопасности Республики Беларусь по вопросам работы исполкомов // Государственный архив Гродненской области (далее ГАГРО). – Фонд 1171. – Оп. 7. – Д. 165. – Л. 32, 35.
12. Переписка с Президентом Республики Беларусь, Кабинетом Министров, Премьер-министром и другими по вопросам согласования законов, финансирования строительства, этноконфессиональной ситуации в г. Лида и др. // ГАГРО. – Фонд 1171. – Оп. 7. – Д. 16. – Л. 380.
13. Переписка с вышестоящими и другими организациями по основной деятельности // ГАГРО. – Фонд 1266. – Оп. 3. – Д. 181. – Л. 3.
14. Переписка с Контрольной Палатой Республики Беларусь, Прокуратурой Гродненской области, УВД области и другими по вопросам межнациональных отношений, усыновления белорусских детей иностранными гражданами, качества товаров народного потребления др. // ГАГРО. – Фонд 1171. – Оп. 5. – Д. 3123. – Л. 57.
15. Документы о рассмотрении вопросов развития внешнеполитического и внешнеэкономического сотрудничества республики с зарубежными странами (проект соглашения, справки, информации и др.), т. 1 // НАРБ. – Фонд 7. – Оп. 12. – Д. 391. – Л. 235–236.
16. Обращения, письма, запросы учреждений, организаций, депутатов и граждан о подготовке Закона «Аб прафесійнай адукацыі», составе Республиканского научно-координационного Совета по вопросам государственной языковой политики, преподавании в технических ВУЗах на белорусском языке, статусе русского языка, проблемах с изданием журнала «Беларускі гістарычны часопіс», оказании помощи в строительстве школ, издании учебной и вспомогательной литературы, распространении на учебные хозяйства ПТУ сельскохозяйственного профиля мер по государственной поддержке агропромкомплекса и детской хореографической школе в г. Бобруйске, об организации при МГЛУ товарищества «Молодежный стиль», обеспечения посольства Беларуси в Польше и Польши в Беларуси журналами и литературой на белорусском языке, рассмотрении конфликтных ситуаций в учебных заведениях и об информации об отношении Совета Европы к событиям в г. Москве в августе 1994 г. // НАРБ. – Фонд 968. – Оп. 12. – Д. 316. – Л. 88.
17. Обращения, письма, запросы учреждений, организаций, депутатов и граждан о ходе реализации закона об образовании в части кадрового и материально-технического обеспечения отрасли и реализации требований закона о языках в учебных заведениях Беларуси, о выводах Государственной комиссии по совершенствованию правописания белорусского литературного языка, сокращению кадров в АН Беларуси, представлении к награждению медалью им. Ф. Скорины общеобразовательного лица с белорусским языком обучения в г. Бельск-Подляский (Польша) и итогах проверки писем преподавателей Чурленской школы Вилейского района // НАРБ. – Фонд 968. – Оп. 12. – Д. 288. – Л. 65.

Материал поступил в редакцию 17.05.12

BURIK A.A. Supporting of cultural demands of polish minority in the republic of belarus in the first part of 1990's

In this article the author examines the problems of supporting cultural demands of Polish minority in the Republic of Belarus. During democratic reforms of the 1990s new more convenient conditions for the development of national culture and traditions were created. Republican and local authorities regularly supported the activity of Polish artistic groups. But in the difficult social-economic situation the government of the Republic of Belarus couldn't satisfy all the demands of Polish community. It led to conflicts between the authorities and the Polish of the Republic of Belarus. Nevertheless, the national minorities that lived in the border area played a positive role in development of border cooperation between neighbour countries.

УДК ЧИ (нем.)

Былинович В.Н.

НЕКОТОРЫЕ МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРИЁМЫ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ СЕМАНТИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

Введение. Предметом исследования является выявление эффективных способов самостоятельной семантизации профессионально-ориентированной лексики в практике обучения немецкому языку студентов строительных специальностей. В статье исследуются возможности раскрытия значения незнакомой терминологической лексики с опорой на структурно-семантические особенности слов.

Предпосылкой для решения поставленной задачи является определение наиболее частотных словообразовательных моделей профессионально-ориентированной лексики по частям речи и проведение структурно-семантического анализа. Учитывая степень важности глагола в формировании смысловой структуры предложения, представляющего одну из важнейших составляющих его ядра, рассмотрим особенности глагольного терминологического образования.

Глагол в терминологической лексике. Анализ материала показывает, что глаголы-термины в общем представлены словообразовательными моделями общелитературного языка. При этом, однако, отмечается ряд особенностей глагольного терминологического образования. Они определяются специфической сферой использования и существенными чертами содержательной стороны терминов. Терминологическое значение глаголов, в противовес их общеязыковому значению широкого обозначения действия, характеризуется большой точностью, классифицированной дифференцированностью термилируемых видов действия.

При образовании глаголов-терминов лексико-семантический способ, заключающийся в том, что действия, присущие живому существу (человеку или животному), приписываются на основе метафорического переосмысления неодушевленным предметам, не находят широкого распространения: *das Fundament trägt, die Wand schwitzt*. Более или менее употребительными в этом смысле можно считать глаголы *laufen, springen, gehen, sehen, empfinden*. С их участием образуются даже терминологические гнезда: *tragende Wand* – несущая стена, *nichttragende Wand* – ненесущая стена, *Tragpfahl* – несущая свая, *Tragsäule* – несущая колонна.

Простые глаголы не составляют большой доли в выборке. Как правило, это глаголы, имеющие большой объем значения и представляющие в основном общетехнические термины. Их нераспространенность объясняется недостаточной дифференцированностью значений, и неслучайно простые глаголы употребительны в терминологии не сами по себе, а с соответствующими конкретизаторами значений – приставками, многие же выступают в качестве компонентов сложных слов, в составе терминологических словосочетаний. Примеры: *stampfen* – трамбовать (*einstampfen, aufstampfen*); *bauen* – строить (*einbauen, ausbauen, aufbauen, verbauen*); *trennen* – отделять (*Trennbruch* – разрушение с отрывом, *Trennfestigkeit* – прочность на отрыв, *Trennfläche* – разделительная полоса на дороге, *Trennkana-lisation* – раздельная канализация, *Trennlust* – расслаивающая нагрузка, *Trennwand* – перегородка и т.п.); *Bewehrung drehen* (крутить арматуру), *knüpfen* (вязать), *schweißen* (варить).

Несравненно более широко представлены производные глаголы. В исследуемом материале выявлены следующие структурные модели производных глаголов:

1. Префиксальные (префикс + глагольная основа; префикс + субстантивная основа; префикс + отадективная основа).
2. Беспрефиксальные (отсубстантивные, отадективные).

В образовании глагольных терминов заметно проступает тенденция перехода первых компонентов глагольных композитов в разряд полупрефиксов.

С точки зрения разграничения словосложения и префиксации глагол в терминологической лексике представляет собой противоречивое и сложное явление, что присуще глаголу современного немецкого языка в целом. В качестве критерия отнесения первого компонента к префиксам обычно называется тот факт, что он не может употребляться как самостоятельное слово. Однако существуют различные мнения относительно оценки некоторых глагольных компонентов; так, *auf-, ab-, an-, aus-, ein-, mit-, -nach-, vor-* частью лингвистов рассматриваются как префиксы. Другие же считают их предлобно-наречными полупрефиксами, а большинство немецких лингвистов видит в них компоненты сложных глаголов, образующие серийные ряды слов. В немецкой лингвистической литературе встречается в этой связи термин *Partikelkompositionen (faste и unfeste)*, которыми обозначаются глаголы с компонентами (*unfeste-*) – *ab-, an-, auf-, aus-, bei-, dar-, ein-, nach-, vor-, zu-, dabei-, daher-, daran-, darauf-, darein-, dazu-, entgegen-, harab-, heran-, herauf-, heraus-, herbei-, herein-, herüber-, herunter-, harum-, harvor-, herzu-, hinab-, ginan-, hinauf-, hinaus-, hinein-, hinzu-, umher-, dahin-, vorn-, voraus-, vorbei-, abwärts-, aufwärts-, zusammen-, zurück, usw.*; (*feste и unfeste*) – *durch-, hinter-, über-, -unter-, um-, wieder-, wider-*.

Если учитывать динамику и результаты развития языка для данного этапа, можно рассматривать часть первых компонентов глаголов как приставки (и, следовательно, глаголы считать производными), а именно: *durch-, über-, um-, unter-, wider, ab-, an-, aus-, auf-, bei-, mit-, fort-, weg-* и т.д. Глаголы же с другими компонентами, в частности, *da(r)-, her-, hin-* и с местоименными наречиями следует считать сложными. Это значит, что *abfahren* – производный глагол, *hinabfahren* – сложный. Если суммировать приводимые доводы, можно сформулировать определенные критерии отождествления компонентов глаголов как приставок. Они должны быть:

- 1) лишены конкретного значения (быть связанными морфемами);
- 2) продуктивны в смысле словообразовательных рядов;
- 3) синонимичны соответствующим морфемам, т.е. иметь иное значение, чем соответствующие морфемы в свободном употреблении.

Уже само разнообразие трактовок свидетельствует о том, что речь идет о весьма сложном явлении. Было бы желательно отличать во всех случаях глаголы-дериваты (приставочные образования) от глаголов-композитов в собственном смысле этого слова, но границы между ними зыбки и не всегда определимы. В силу такой неясности вопроса при анализе материала все глаголы, содержащие

Былинович Василий Николаевич, кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков технических специальностей Брестского государственного технического университета.

Беларусь, БрГТУ, 224017, г. Брест, ул. Московская, 267.